

کباٹلی راج اوڈوسکی نادود آک

☆ لیاقت علی سنی

Abstract

Our tribal system has valuable virtues and intrinsic worth in it. Our literature, languages, customs, social deeds and norms reflect the tribal connectivity and its power. This causes as a civilized nation. This paper describes those customs and traditions which usually use as to support each other in difficulties and customary periods. It shows how the people act upon, on Bijjar, Purs, Pohrhi and other related traditions. And how a tribal man returns it traditionally?

نادود و ریبیدہ، رسم و رواج، تول و بش، ہل و تس یا ہڑدے کی زندگی نناہند نوروایت و دود آتون واسطہ مریک ہرافتا برجائی و تسلسل، بلوچ قوم و نسل ناجوانی و گچینی تے مونناہتیک۔ دود آک روایت جوڑ مننگ ٹی باز وخت خلیرہ۔ اگہ دافتا بن پدے خوڑتی اٹ ہنگ ء تو ننے، اسٹی یکوئی، ناچر جوئی کس نظر بریک۔ دنیا نا تاریخ شاید ء کہ قوم آک تینا سار و سنبجال و رکھ چیت کن انت انت کرینو و کر سہ بنگ ء ہندن اگہ بلوچ قوم ٹی دود ہلوکا دود آتے ہنگ ء تو ہر ساعت و پار یا موقع نابابت دود آک نظر بریرہ۔ ہرافتا برجائی یا ہرافتے آ عمل کنگ آن اسے قوم سے ناسہ ایلوتون کٹمنٹ نظر بریک ہندن تینا مسکوئی آ بادہ پیرہ غاتا جوڑ کر و کا آ زمودہ غاتیا عمل کس نظر بریک۔

زندگی، شادکامی او ڈکھیائی یا است مونجائی نا اوار منگ آن جوڑ مریک۔ آسان لوز آ تیٹی داپانگ کنگ کینہ کہ زندگی مدام ار اگڑ اتون دولخی مریک ساعت نس خوشی تو ساعت نس ڈکھیائی۔ اگہ ہندا پیمانہ غا تازی آن تینا دود آتے ہرن تو ننے ار اوڑ نادود نظر بریک اسٹس ہمو فک کہ خوشی و شادکامی نا وخت آ تیایات کنگرہ او ایلو فتنے آ غمی نا وخت آ عمل کنگ اک۔ دنکہ گلوبالی ناموقع غا تیا و گیشتری برام آ تا وخت آ بچار، سرگشت، گھور یا ہندا اوڑ نا کہی رسماک ادا کنگرہ ہذا مقصد اسہ ایلو نا خوشی تیٹی شریک منگ ۛ۔ ہندن خدا کپ است ہسونی نا واقعہ نس مرے یا کزیت نس مرے تو واہم ہندا دود آ ک، ہندا روایت آ تا سوب آن اسہ ایلو تون سختی تیٹی اوار مرسہ اسہ ایلو نا اخلاقی و مالی کمک کنگ مونی بریک۔ دن انکا وخت آ، پڑس اڑز خواہی نا دود آ ک ادا کنگرہ۔ داکان بیدس، گڑاس اوار سوار غ دود ہم ارے ہرافتا ئن پد (پس منظر) ٹی ہم اسٹی، دو سکی و کمک ڈھکو کے۔ دنکہ، پھوڑی، ہشر، بیگار یا ہندا اوڑ نا ایلو دود آ ک ہرافتا چر جوئی و برجائی آن اسہ راج (نظام) نس جوڑ مریک ہرا بلوچ کبا نکی نظام ناپنٹ چانگ اک۔

بڑز کونوشتہ مروکا دود آ تون اوار اوار کہی ہندا اوڑ نادود آ ک ننا کبا نکی نظام نانشخ ۛ ہرافتا مقصد واہمیت ہم ہندا دے کہ اسٹ ایلو نا کمک کنگ اسٹ ایلو سختی و سوری تیا است تنگ و خوشی و شادکامی ناپاس آ تیٹی خوشی تیٹی شریک منگ ۛ۔ داگڑ اخوانو کا تیا پاش مرے کہ بلوچ کبا نکی نظام تینا ہندا اوڑ نا کچین آ دودر بیدہ غا تا سوب آن دنیا آن جتا ۛ قابل تقلید ۛ۔

بلوچ کباکلی راج

بلوچ قوم دنیا ناہمو قوم آتاشخ آن تعلق تحک ہرافتے ”ہائیڈرو جینیٹس“ پاننگک۔ اسہ قوم نس، مو نو جینیٹس پاننگک ہرانا تشکیل ٹی، وترنا کردار مریک ایلو ہمو قوم آکو ہرافک اتحادیہ یا جتا جتا کبیلہ غاتا اداوری آن جوڑ مریرہ۔ بلوچ قوم ہم، ہمو قوم ۽ ہرانا جوڑ مننگ یا تشکیل ٹی کبھی کبیلہ غاک، تائفہ غاک، ٹکریا شلوار آک بشخ ہلیرہ بلوچ قوم ہراڑے تول و بش کنگ ۽ یا ہراڑے زند ۽ تدیفنگ ٹی ۽ اودے بلوچ راج یا بلوچ کباکلی نظام ہم پاننگ کینہ۔ انتیکہ قوم نسے کن راج یا نظام نسے ناسخت گرج مریک تانکہ اونا تولنگ بش مے، ہل ووس، زند و مرک، وایلو گڑا تیکن ہد و دنگ جوڑکے۔ بلوچ قوم نادا گڑا اک اونا راج یا نظام نامکک اٹ و دی مریرہ۔ ہندا ہیبت ۽ کہ بلوچ کباکلی نظام یا راج بے شمار خوبی تیان پڑے۔ ہراڑا اخص وڈائی کین کم ۽۔ یعنی بلوچ کباکلی راج ٹی زندگی نا ضابطہ حیات نس جوڑے، ہر ساعت و موقع غاتیا، اصول و دود رسم آک جتا ہر افنا پابندی، بلوچ راج و راجداری ٹی کنگک۔ بلوچ ملت ناراجی زندگی کباکلی ۽۔ ہر کبیلہ نامکاش سڑدار پاننگک ہندن سڑدار تیان بیدس، کبیلہ، تائفہ غاتا سروک، امیر، کاضی یا ٹکری مریک ہر اتینا کبیلہ نا ہر شفی بڑزی نامکامدار مریک۔ سڑدار نا کبیلہ ٹی شمار مروکا تائفہ غاتا کمکاش آتے، ٹکری پاننگک۔ ہر اسڑدار نا مجلس شورایا کچاری نا باسک مریرہ۔ ٹکری تاکمک اٹ او کبیلہ نا ہر چکا بھلا شرہ و فیصلہ نا خواجہ مریک۔ ٹکری تا سلاہ سوچ اٹ سڑدار تینا کبیلہ نا انتظام آتے چلیفک۔ بنجائی یا بھلا سطح غاک کباکلی سڑدار آک، خان تون کمک کیرہ یا دافک خان ۽ قوم نا فیصلہ غاتیٹی سلاہ سوچ ایترہ۔ دا نظام یا حکومت نا بند او ۽ امیر میر و میر وانی بلوچ تخوا۔ ہرادے، میر چا کر خان رند میر احمد خان اول، امیر نصیر خان اعظم برجاتخار (1)۔

بلوچ قوم نامسکوئی زند (تاریخ) آنظر شاغن تو بلوچ آک اول سر آن مذہبی رداٹ مسلمان مسونو۔ اسلام ٹی ہر سخت او عقیدہ غاک اریر دنکہ پیغمبر اسلام آن گڈ، اونا ہندا امیر کاریم کیک۔ ہرانا زکر قرآن مجید ٹی ہم بریک۔

”اطيعوا الله واطيعوا الرسول واولى الامر منكم“

ہرانا مفہوم داوڑے ”امیر، پیغمبرنا قائم مقام مریک گڑا پیغمبر آنبارا میرنا ہم اطاعت فرض مریک“۔
 ایران ٹی ہراتم، ساسانی دور حکومت اسکہ تو بلوچا تادام ساسانی کماش یا حکمران آتون جنگ جھیرہ
 عاک برجا اُسر ہمودورٹی اسلام نا تجلی گروشک تنگ نابناء کرے تو بلوچاک تینا کباکلی جرگہ ناشرہ یا فیصلہ نارڈ
 اٹ، اسلام تون اوارمنگ نا فیصلہ کریر۔ مسلمان منگ آن گڈ، دیٹکی ایران آ حکومت نابناء کریر۔ پد آن امیر
 میر وروانی بلوچ، جدگال آتیا جھو کر سہ قلات آ کوزہ کرے۔ ہمودورٹی میر جلال خان رند بلوچ مکران آن
 جدگال آتے پیشن کشا و مکران آتینٹ کوزہ کرے۔

میر نصیر خان اعظم نادورٹی بلوچاک تینا سرسہی نا آسمان آسرسوسر دا ہمودور اسکہ دہلی ٹی مغل آتا
 حکومت اُسل زوری ناپارہ غاگام خلسہ اسک۔ بخال آک دہلی سلطنت نا والی و وارث اُسر۔ گڑا میر نصیر خان
 اعظم دہلی نبادشاہ محمد شاہ نامک کن رسیفے او پانی پت نا مسٹمیکو جنگ مس ہراٹی مرہٹہ غاتے بے سہی رسینگا
 بخال آتاتحت و طاقت ٹکر ٹکر مس۔

رند بلوچ آتادورٹی بلوچ آتانیام ٹی تین پتین نابیزاری ناسوب آن بلوچ سیاسی مفاد آتے سخت
 نشان رسینگا۔ ولے داڑان بیرہ اسہ فائدہ کس مس کہ بلوچ آک، بلوچستان آن پیشن مرسہ، ڈیرہ جات،
 پنجاب، راجپوت، گجرات، سندھ و دہلی اسکان رسینگا۔ ہرافتا نشانیک اینو اسکان ہندا جاگہ غاتیٹی ساڑی
 اریر۔

بلوچ کباکلی راجداری ہم، ترکی کباکلی راجداری آنبارے داناپک آسوب دامنگ کیک کہ ہڑتوراج
 آک مسکوئی دورٹی اسہ گیرسے آن اواراوار ہنکینی مرسہ بسنو ہرافتا کباکلی راج اسہ ایلو آن گواچی مسونے۔
 اگہ بلوچ راج یا کباکلی نظام نا خوڑتی اٹ جاچ کس ہلنگ عتو کبھی گڑاک ہندونودو برور ہرا فک ہڑتوما تازبان
 یا نظام ٹی ساڑی اریر دنگہ ایال، آکھائی، کہول، خیل ازنی، خاہوت، تمن دافتہ ہراسٹ نا اسہ جتا و معنی مفہوم و

بُن پدس ارے۔

ایال:

ایال، نامعنه اُراوالا تاء۔ اسه ارائی اسه لمه وباوه ناچنا تیکن ایال پانتنگ۔ 'ایال' عربی نا "آل" نا دروشم ۽ ہرانا معنی اولاد ناء۔ یعنی ایال ٹی مسٹر، مار، لمه وباوه مننگ کیرہ۔ ولے اگر ایال ٹی ودیکی مرے تو خود کو بندغاک دنگہ ایلم ناچناک، ایڑھ ناچناک (ماک، مسنگ) نواسه غاک، ملخنک وایلو پینک تو دافتے ایال پانتلک بلکہ "آکھائی" پانتنگ ہر امساوات نادروشم اٹ دن درشان مرور۔

ایال + ایلو خود کورشتہ غاک = آکھائی

آکھائی بیرہ باوه ناخو خود ترک، عزیز آتیکن پانتنگ اگر آکھائی ٹی لمه نارشتہ دار یعنی ایڑھ، ایلم وایلو بندغاتے اوارکین تو دا آکھائی پانتنگ۔ اگر آکھائی کن "ے" ایال کن "الف" ایلو خود کورشتہ غا تیکن "ب" ۽ خیال کین تو مساوات دن جوڑ مریک

"ا+ب=ی"

(i) ایال نا اولیکو بوبلک (اکائی) باوہ ۽۔ باوہ نازدئی ایال ٹی دا بندغاک مننگ کیرہ۔ زائیفہ وچناک (ماک، مسنگ)۔

(ii) آکھائی نا (اولیکو بوبلک) (اکائی) پیرہ ۽ وپیرہ نازدئی آکھائی نا بندغاک دامنگ کیرہ۔ بلہ نا چناک (ماک و مسنگ) (جن دناتے) و نواسه غاک، ماتا چناک مسن تا چناک (مار، مسٹر) داڑان ساتمک کہ "آکھائی" ٹی اسٹ آن گیشتر ایال مننگ کیرہ۔ ولے ایال و آکھائی ہر تو ماتیکن شرت دادے کہ دا فک اسه ہندر بینگر۔ اگر آکھائی نا گڑ اس بندغ پین ہندنسے آ یعنی شہر آن پشن رینگرہ تو ہر افنا کچ گیشترے، او فک آکھائی پانتگرہ و ہر افک مچٹ ۽ اسه بندغ نسے نا اراوالا کو تو او فک 'ایال' پانتگرہ ولے اگر ایال، ہمو آکھائی نا شیخ نسے مگر خلق آن پشن تو لو کے تو او آکھائی آن پشن ۽ گڑ آکھائی ٹی گوئند نکیسہ۔

ایال ء آکھائی آن بھرنگ

(i) ایال نا اولیکو بندغ باوہ ء ولے آکھائی نا پیرہ ء۔

(ii) آکھائی ٹی اسٹ آن گیشتر ایال منگ کیرہ۔

(iii) ایال ٹی اسہ بندغ نئے ناز ایفہ و ماک و مسنگ منگ کیرہ۔

(iv) آکھائی کن دالمی ء کہ او نا ایال یا بندغاک اسہ جاگہ رہینگر۔

(v) ایالدار، ایال نا بھلاء پارہ و پیرنگا، آکھائی نا بھلاء۔

خاہوت:

خاہوت اسٹ یا اسٹ آن گیشتر ایال، آکھائی تا اور منگ ء درشان کیک۔ خاہوت ٹی پیرہ اسہ پیڑی (نسل)، اسہ وتر نا بندغاک منگ کیرہ۔ خاہوت نو یکل مر یک لس منگ کپک و خاہوت کن آکھائی تا منگ المی ء۔ خاہوت ء ہمو بندغ، گڑا، بولیک، سہداک، یا ایلو گڑا تا مخصوص آچی کن پانہ ہر افتادتر، رشتہ اسہ ایلو تو تفوک واسٹ مریر۔

تمن:

لوز تمن، ترکی نالوز نئے ہرانا معنہ، کبیلہ ناء۔ تمن بلوچ آ تیٹی ہم کبیلہ یا خاہوت کن پاننگ اک ولے لوز ”تمن“ ہر ترکی ٹی ”کبیلہ“ نامعنی ء ایٹک براہوئی ٹی، خاہوت، تمن، ایال، یا کھول داہمور و شینگ آکو ہر افک اسہ ایلو ان جٹاء۔ تمن نامعنی ء ”دہ ہزار“ یعنی لوز تمن، تومان آن پیشن مسونے او تمن ناسر براہ ء تمندار پارہ ہر تمن ناسار و سنجال، رکھ و چیٹ، ہل تس نازمہ وار مر یک۔ بلوچ کبا لکیر اجداری ٹی لوز تمن و داناش پانٹ ہر خان نادور ٹی تینا وڑاٹ مسونے ونکہ میر میر و میر وانی نا تمن ٹی پنجاہ کبیلہ او ار اُسر۔ میر جلال خان رندا تمن ٹی چل و چار بولک (کبیلہ) ساڑی اسر، میر نصیر خان اعظم نادور ٹی مچا بلوچ کبیلہ فاک اسٹ اسر گڑا میر نصیر خان مچا بلوچ تمن ء مسہ جاگہ غابشخا سس ہر افک داوڑ اسر، ساراوان، جھالاوان، کچھ

ساراوان تممن نابیرک خیسن، جھالاوان تممن نا پوشکن نس او کچھ گنداواہ تممن ناکیبی بشخ آک اسر۔ ہرافتے پاڑہ یا ٹکر پاننگا کہ۔ ہر شاخ یا تائفہ ناسہ کماش نس مسکہ ہرادے مقدم یا ٹکری پاریرہ۔ ہر کبیلہ ناسردار تینا مقدم یا ٹکری ناسلاہ وسون اٹ کبیلہ نا خیالدار مسکہ۔ بلوچ راج نا ہر کبیلہ ناپن تا گڈسراٹ گیشتری ”آنی“ نا سابقہ بسکہ ونکہ، میروانی، میرونا اولاد، سہرابانی، سہراب نا چناک، شہدادانی، شہداد نا چناک، بالا چانی، بالاچ نا چناک، رستمی، رستم نا اولاد اک، ہندریاست قلات نا بادشاہ یا حکمران تے ”خان“ پاننگ ہرا، منگولی زبان نا لوزسے۔ تممن نا ایلو بشخ آتے خیل پاننگ و خیل نا بشخ آک پھلی پاننگرہ ہندن، منہ خاہوت یا اراتا اوری آن ہندا جوڑ مسکہ۔

بڑ کو ستر آتیسی تممن تو اوار اوار، خاہوت، ایال، آکھائی، کہول خیل وزئی نا ہم ذکر مس ہرا فک بلوچ کبائل آتا بوبلک (اکائی) پاننگ مریرہ۔
تممن ہم خاہوت نامعنی و مطلب کن پاننگ و لے تممن و خاہوت نارشتہ غاتیسی بدری ارے خاہوت اسہ (نرینہ بندغ نا ایال و آکھائی وادافا بازی کن پاننگ و لے اگر نیازی یعنی آکھائی نا بھلا پیرنگا اگہ پیرنگا ناز ایفہ (بلہ) ناسیال و کریب آتے ہم اوڑدہ کنگ و گڑا او فتے تممن پارہ وختس تممن ٹی اسہ دتر نا بندغاک ام مننگ کیرہ ڈنکہ خاہوت ٹی مریک وختس تممن نارٹمیو بشخ غیر دتر یعنی بدرام مننگ کیک۔ تممن ارا ہندا بشخ مریک وادافا اوری آن تممن جوڑ مریک ڈنکہ۔

تممن = پیرہ (نا آکھائی)، بلہ (نا آکھائی)

وختس بلہ، پیرہ نا آکھائی اسٹ مرے گڑا ہمو وخت اوفتا بازی و خاہوت و اگر بلہ پین سے تو اوفتا بازی تممن پاننگ۔ تممن نا بندغاک یا آکھائی یا ایال آک اسہ ایلو آن جتا ہم رہینگرہ۔ ہندن تممن و بیرہ بندغ آتا بازی کن کپنگ کینہ ایلو گڑا تیکن نہ ڈنکہ بولیک، درخت آک یا سہداک و پین پین انتے کہ داہمو گڑا کو کہ

بیرہ اسہ نچ واسہ نسل آن منگ کیرہ۔ و ہراوخت نن تمہن یا خاہوت یا خوم یا کبیلہ نئے ناسل و دتر و بنا دنا باروٹ
ہیت کینہ تو ہمووخت ٹمن کن و ایلو خوم و کبیلہ کن بیرہ خاہوت پانتنگ۔

کہول:

کہول ہمو خاہوت، تمہن، ایال یا آکھائی تیکن پانتنگ ہرا فک اسہ ہندسے آ، اسہ خلق نیسی، اسہ ریسہ
غایعی اسہ چر نیسی تو لرتو او فہیکن کہول پانتنگ و کہول ٹی جتا جتا ”شلوارک“ منگ کیرہ۔ کہول اسہ خاہوت نئے نا
جتا جتا نگا ”نکر“ یا شلوار ناوار منگ اسہ جاتو لنگ ء پانتنگ۔

”کہول“ نامعنی ء پین آسان کنگ کن نن داوڑتے ء ایتنہ کہ اگہ اسہ خلق سیٹی یا اسہ خلق نا اسہ جتا گلگی و
کوچہ سیٹی ہمو خلق نا نسبت اسہ قوم نس رہینگ ء ولے ہندا قوم ناشلوارک اسہ ایلو آن جتا تو ”کہول“ پانگرہ یا
دُنکے اسہ جاگہ نس ہنگزئی کبیلہ نا کہول اس رہینگ ء ایلو کبیلہ نا نزداٹ او فک بیرہ ہنگزئی ء ولے او فہیکن
بدوزئی، دینارزئی، سخرزئی، گرانی و پین نکر آتا بندغا ک رہینگہ تو ہمو ٹولی کن کہول پانتنگ ہندن ”طبقہ“
(تپہ) کن ہم براہوئی ٹی کہول پانتنگ۔

خیل:

خیل ’گل کن پانتنگ دُنکہ ہیٹ تابازی ء بزگل و بندغا تیکن ہم گل پانتنگ دُنکہ،
نیاڑی گل (نیاڑی تابازی)، نرینہ گل (نرینہ تابازی)، چنا گل (چنا تابازی) ہندن گل بیدس پن آن ہم
پانگ مریک دُنکہ گل اسر، گل اس یا اسک یا پین۔

گل آن بیدس بیرہ بندغا تیکن، ”خیل“ پانگ مریک و خیل ارا ہندا پانگ مریک۔

اولیکو ہندا ”خیل“ قوم کن بریک دُنکہ خواجہ خیل، عیسیٰ خیل، ولے بلوچی ٹی دُھنو بچو کبیلہ نس اف ہرائی خیل لگے
بلکہ اگہ کس کبیلہ نئے نابارواٹ ہیت کے یا اسہ بندغ نئے نابارواٹ تو ہمو بندغ نارشتہ ء کہ دافلاں کبیلہ آنے
تو ہمو کبیلہ نا پن آن پد خیل پانتنگ دُنکہ، بدوزئی خیل۔

ارٹھمیکو ہندا ”خیل“ اسے مخصوص یعنی جتاؤ ہنر، کڑدکاریم چاؤک آتیکن پانتنگ۔ دُنکے کہول نامطلب ”طبقہ ناع“ و ”طبقہ“ نامعنی اسے مخصوص جتاؤ ہنر کے نامالک ولا بندعاک تو ہندُن ”خیل“ ہم تپہ کن پانتنگ دُنکے، زرگر خیل ہڑتال کرینے۔ ڈاکٹر خیل، ماسٹر خیل، شاعر خیل، طالب خیل، ملا خیل، یعنی دافک اسے جتاؤ بُر، یا گل اس پانتگرہ ہندا خاطر ان اگہ دافتے ایلو بندعاتیان جتاکننگ ء تو ”خیل“ پانگ آن پد مخصوص مریرہ خیل مدام پن آن پد بریک۔

ہائی = (پن + خیل)

زئی:

زئی نامعنی اسے گڑاے ایلو گڑا تو او ارکننگ (مطابقت) تنگ، پہچان کن زئی پانتنگ وزئی ناہم

اراوڑو۔

زئی براہوئی ٹی یا ایلو کبیلہ تیٹی اسے جتاؤ کبیلہ سے نا پہچان، درستی راستی کن بریک دُنکے، بنگلزی، شورانزی، علی زئی، سکوزئی و پین پین یعنی زئی آن مہالو ہرا لوز ء دُنکے (بنگل، شوران، علی و سکو) داپن ء و دافک جتا جتاؤ کبیلہ ء۔ ہراوخت اسے بندغ سے نادرستی کنگ مرے انتے کہ ایہن سہا تمپک کہ ہمو بندغ دیرے؟ ہندا خاطر ان زئی لگک تو چا پانتنگ کہ فلاں کبیلہ آن ء۔

’زئی‘ ارٹھمیکو وڑٹی چکا سطح نامعنی اسے ارا، منہ بندغ یا پین نہ خاہوت اس مرے نہ کبیلہ نہ قوم اس تو ہمو بندغ و ہمو بندغ نارداٹ ایلو بندعاتی درستی راستی یا او فتا بارواٹ گڑا اس پانگ کن ’زئی‘ پانتنگ۔ ’زئی‘ نا معنی آتے یا آتے، کن بریک ہندن زئی نا ہندا وڑ براہوئی آن بیدس دہواری ٹی ام گیشتری پانتنگ (2)۔

بلوچ خوم، راج یا نظام نادا گچین آ اصول و رسم و رواج آ تیٹی گڑا اس ہندو دوداریر ہرا فک امداد باہمی یا اسے ایلو تون مدت و کمک کن استعمال مریرہ۔ بلوچ راج ٹی کمک و دوسکی نادودا آ تیٹ و پول کنگ آن مست، تہذیب، تمدن، ثقافت نا گڑا اس جاچ ہلنگ اک تا نکه دا گڑا نا سمانتے کہ تہذیب انتے؟ تمدن ائے پارہ یا

ثقافت انت کن ضروری مریک؟۔

ہر اتم بڑز کو گڑاک سمجھ ٹی بسر گڑا بلوچ راج نا ہمودود آتیا پٹ و پول کنتنگ ہر اتمے کتک و مدت یا تعاون و امداد کن استعمال کنتگرہ۔ ہر اتمے ٹی بجار، پھوڑی، پڑس، ہشمر، بیگار اوڑدہ ء۔ دافتا، ہمیت ء داوڑ بیان کنتنگ کہ داک بیگار ء رسم فس بلکہ دافتا پس منظر ٹی، اتحاد، اسٹی، ایلمی ارے۔ شاہد کہ داہمور سم آکو ہر اپین نسل یا خوم نئے تون فس بلکہ بیرہ بلوچ راج ٹی داک خنتگرہ دافتمے ہر اسٹ چانک و پپہ مریک۔ ودافتمے جاری تنگ آن راج نامتکنار وایت آک بر جا مریرہ ہر ابلوچ راج کن ضروری خیال کنتگرہ۔

بود بیرشت (تہذیب):

بود بیرشت ہم ہمودوروشینک (اصطلاح) آتیا نے ہر اتمے جامع ء تعریف کس کنتنگ باز مشکل مریک اتمیکہ ہر اسٹ تینا تینا علم و خیال آتا گشاداٹ دانا تعریف ء تینا تینا وڑاٹ کیک۔ و باز آوخت، تہذیب و تمدن یا ثقافت نامعنه غاتے اسہ ایلوکن پاننگرہ۔ ولے ہر اسٹ جتاء و دافتا جتاء مفہوم و معنه کسے۔ دُننو تہذیب اسہ شامیت و تالان ء لوز کسے دانی انسان نازندنا بنیادی تصور آک، شرک و پال، زندنا مقصد و ارادی آکاریمک ہر اتمی، چریننگ، ہیت و گپ ناوڑ و ڈول، اخلاق و آداب، انسان نا علمی، ادبی، سائنسی و ثقافتی کارنامہ ناک دانا، سیاست و معاشرت و معیشت کل اور مریرہ (3)۔ تہذیب نا معنی ء ڈاکٹر ساجد امجد تینا کتاب اردو شاعری پر برضغیر کے تہذیبی اثرات ٹی داوڑ نوشتہ کیک۔ ”تہذیب“ عربی زبان نا لوز کسے ہر انا لوزی معنه درخت کسے یا بلوچ و پھل کسے تراشنگ یا کانگ نا ء تانکہ اوٹی، پوسکنو شنب و شاخ ترک کے۔ ہر ہمو عمل ء ہم تہذیب پاننگ ہر ازان زندگی ء جوڑ کنتنگ دانی اصلاح کنتنگ یا دانا رخ ء جوانی نا کنڈا ہر سنگ ء تو تہذیب پاننگ (4)۔

ہموراج یا بندغ ہر اٹی بڑز کو گڑاک و دافتا خیال داری مرے اودے مہذب اگر متوس تو غیر مہذب

پاننگ - ہندن انسان نابارواٹ اگہ پٹ وپول کنگے تو شروع شروع ٹی انسان غیر مہذب اسک - اوزنداوڑو ڈول ۽ ہم سرپند متو کہ نہ کنگ چاہسکہ نہ پیگ بلکہ انٹس اونا مومن ٹی بسکہ اوکنگکہ - اینو انسان بازشون تر ۽ وبھاز آگڑا تے چاہک ہندا سوب ۽ کہ اینو تہذیب آ باز کاریم مسونے وزندگی کن تہذیب نامنگ دادے پہہ منگ باز ضروری ۽۔

بنائی دور ٹی انسان ناشون وردوم نارفتار بازگھٹ اسک - دارفتار خل نازمانہ ٹی برسہ گیشتر مرسہ کرے - خل نامسکوئی دور ٹی انسان نامچا وخت داسوچ و فکر ٹی تدینگا کہ کہ کنگ ناگڑا ہراکان و امردوئی کنگ ۽؟ و تینے امرزندہ تنگ ۽ - دامقصد ۽ دوئی کنگ کن او اوزار جوڑ کرے، او ار پیننگ ہیل کرے، تین پتین تون ہیبت کنگ نابناء کرے تاکہ اواری ٹی حالت آتا مقابلہ کنگ مرے۔

حضرت عیسیٰ ناودشت آن ہشت ہزار سال مُست (5) - انسان ناشون وردوم نارفتا گیشتر مس داہمو دور اسک ہرادے خل نا پوسکنا دور پاننگ - دادور ٹی اوتینا کنگ ناگڑا تے دوئی کریس، رزان تے سخت کنگ کن خاخر ٹی تنگ کہ، اسہ ہندو بازی ٹی رہینگ انگ ناگڑا ہیل کرے - خلق آک آباد مسر، بندغاک زمینداری ٹی آختہ مسر، ہراتم داچا گڑا تیان ساعت نس بچا کہ یا وخت ملا کہ تو دا علم ٹی و دیکی ناسوب جوڑ مرسہ کرے - آرٹ، ادب شعر پاننگ نابناء مس، ہندا دور ٹی جتا جتا علاقہ غائیٹی بود بیرشت آک خن پٹار داڑے اسہ ہیبت نس یات مرے کہ دنیا ٹی مچا، خوماک و بود بیرشت آک اسہ وخت ٹی ردوم ہلتو بلکن، گڑاس وختی تو گڑاس میدان آن شون ہلسہ کرینو - خاص کر ہموخوماک مست وزوشون ہلکر ہرا فک ایلو بود بیرشت آتون تینا سیالی ۽ گھنڈار یا ایلو خوم آک ایلو تیان مڑ و جتا رہنگاروشون حالی ناکسرتی پد سلیسر - داڑان داگڑا پاش مریک کہ بود بیرشت آک اسہ ایلو ناخو کی آن پھینکن مریرہ و ہیل کیرہ - یکمی ٹی او فک اسہ ہندا منگ آن سریرہ یازنگ ہرفسہ چٹ مریرہ - باز آچا ہوکا تار دا بود بیرشت نامعنه جتا۔

(i) پروفیسر جوڈ: جوڈ ناخرک آ بود بیرشت (تہذیب) زینا گڑا جوڑ کنگ، آزادی اٹ سوچنگ، اوہمو

اصول و بندش آتیا عمل کنگ نا تہہ ٹی ء، ہر افتیان بیدس، بندغ آک گزران کنگ کپسہ (6)۔

(ii) پروفیسر میک ایور: ایور نا خیال آتارداٹ بود پیرشت ہمو مشینری ناپن ء، ہرادے انسان تینا زند کن جوڑ کرینے، داتی ناراج و راجداری تون اوار، ننا ہنر مندیک، اوننا ترقی و شون حالی کن اوزار آک ہم اوارو (7)۔

(iii) پروفیسر تھارن ڈانک: پروفیسر تھارن ڈانک نانزداٹ، بود پیرشت ننا اعلیٰ صفات (جوانگا خوبی) (تینا ودی مسونے ہر افا استعمال ء اول ٹی، شروع نابندغاک و بزرگ آک کریر، اوفتیان پد بھلو بندغ کس دا کسر ء تینائی کرے ہرادے اسہ راج نا حقیقت کس جوڑ کریر (8)۔

(iv) سبط حسن: سبط حسن نا خیال بود پیرشت نابارواٹ داوڑ ء کہ اسہ راج کسے نابا مقصد آتخلقات و راجداری نا نظام تہذیب پاننگک (9)۔

بڑ کو تعریف آتیٹی داگڑانے ضرور ملک کہ اسہ قوم کس اجتماعی وڑاٹ ہر عادت آتے ہر فک یازندنا ہرا وڑوڈول ء تینائی کیک، ہمووڑ وڈول مدان مدان آراج نابندغ آتیٹی وتر آبار وپسہ کیک ہر تہذیب پاننگک۔

تہذیب نابناء امر او اراکان مس:

انسان ہر دور ٹی تینا سکھ و آسراتی کن کہی دود آتا بناء کرینے۔ دادود آک ہمو وخت آن ودی مسونو ہرا وخت آن انسان نازندنگ شروع مس، بھاز آ بزرگ بندغاک گڑاس دود جوڑ کرینو او ایلو بندغاک دادود آتیا عمل کرسہ بسونو۔ بناء ٹی انسان او سہدار آتیٹی فرق الو۔ انسانک ہم سہدار آتیا مبارکنگرہ و رہنکارہ یعنی ہمو وخت نا انسان، نابودشت (غیر مہذب) اسک۔ وخت تون اوار او ارا و قتیٹی شعور بس کہ اوفک سہدار آتیاں جتاء۔ او انسان ٹی اخلاقی صلاحیت ارے ہرا اودے جوانی و گندی تا پانک۔ او انسان تینا ضرورت ناگڑا تے تینٹ پیدا کیک وگڑا تییٹی تبدیلی ہم کیک۔ ہندا کل گڑا تا سوچنگ آن پد انسان دالانح مس کہ اودے بودشت)

مہذب) پانگ ء۔ اوتیٹی مہالونا فطرت ء بدل کنگ نا حوصلہ بس تو او منہ عادت الا او منہ عادت تینائی کرے۔
تینا خاہوت نار کھ کن سلاء جوڑ کرے کنوئی گڑا تے بسنگ کن خا خرودی مس۔

ہر اتم واکل گڑا تا سوچ انسان ٹی بس تو ہمودے آن بود بیرشت نابناء مس۔ یاد اہم پانگ مریک کہ بود
بیرشت نابناء ہمو وختان مس ہرا وختان انسان دنیا ٹی بس۔ ہموکان بود بیرشت نا اصول او دود آک سینہ بہ سینہ
مونی برسہ کریر و ایلونس آتیٹی منتقل مرسہ کریر۔ بود بیرشت نا اصول آتے اجتماعی وڑاٹ تینائی کروئی مریک
اگہ اسٹ کس ہم واڑا اور ہر فے تو او بود بیرشت کس سلپک۔ تہذیب ٹی انسان نا، تولنگ، بشمنگ، کنگ،
بینگ، چریننگ، مذہب و سخت، رسم و دود، قانود ہر ہمو گڑا ک ہرا فتے انسانک تینا ضرورت آتیکن غرز کیرہ۔
بود بیرشت ٹی اوڑدہ ء۔

ہر اتم نن اسہ بندغسے جوان تولنگ جوان ہیبت کنگ آخنہ تو نن داپانہ کہ دابندغ باز
مہذب (بود بیرشتی) ء، ہر اتم کل بندغاک ہندن بودشت خننگا تو مچاراج بود بیرشتی ء اگہ ہنداوڑ وڈول ء راج
ناہر بندغ تینائی کرے تو اوراج نا بود بیرشت (تہذیب) جوڑ مزیک ہر ملک وشار آتا بود بیرشت آتیٹی فرق
ارے، دا ضروری اف کہ ہرا بندغ بھلو شار جوڑ کتو یا بھلو گڑا اس ایجاد کتو تو او فتے بود بیرشت اف۔ بود
بیرشت دنتو سینہ بہ سینہ اسہ ایلو آن برسہ کانگ ولے باز آسب آتیاں بود بیرشت ختم ہم منگ کیک۔ ایہن بود
بیرشت نابناء انسان آک کریر۔ ولے اکثر ہندن مریک کہ انسان آک ہزار کوشش آتیاں پد قدرتی آویل آتا
مونا چ کنگ کپسہ او تینا سہولت و آسراتی کن اخس کہ کسر ملیرو لے فطرت نامونا ہنداخہ بے وس مریک کہ
تینا کسرتے بدل کیک۔ زمین انسان آن او نا فطرت ء ہلنگ یا ختم کنگ کیک اسہ ہندو شار کس ہرا ٹی بود
بیرشت مرے اگہ اوڑے ہندو زلزہ کس برے یا پین قدرتی ء ویل کس ہراڑان زندگی ختم مرے تو او ہندنا
تہذیب ء ہم خطرہ مریک دن انگا شار آتیٹی بود بیرشت (تہذیب) ء سوگو کنگ باز مشکل مریک او بندغ اتون
اوار اور اوکان اوقا تہذیب ہم ختم مریک۔ ہر اتم نن دنیا نا مسکوئی زند آخوڑتی اٹ جاچ کینہ تو ننا مونا باز آ

گڑاک برسہ کیرہ، دنکہ داد نیائی انت آن انت مسونے، انت، انت تبدیلی بسونے، چپ و چار گردیا آب وہوا امر بدلیزنگا نوادا پار، پپار یا چپ چا گردنا زندگی، انسان، سہدار، چک و درخت آتے امر گواچی کرینے، اینودا سوج آتا ورنڈی یاد افتا بارواٹ چاہنداری، نئے سائنس و ایلو علم آتا سوب آن سماء۔ ہندا سوب ء کہ نن دینانا ردوم اودائی مروکار و بدل ء سرپند منگ کینہ۔ بنائی دور آتیٹی ماحول و چپ و چار گردنا ردوبدل یا تبدیلی، فطرت ناسوب آن مسونے، دنکہ ہر اتم برف بیگہ تو ہر گڑا تخ تفیکہ ہر اتم برف آک دیر مسورہ تو ہر پارہ غاخرسی تراکہ، جنگل و درخت آک پیدا مسورہ ہر افتیا سہدار و چک آک خننگارہ۔ ہر اتم دریاب آتیٹی لوڑیا سیلاب یا نوکاب بسکہ تو او ہر گڑا ء تینون و ہفسہ دریرہ۔ ہر اتم زمین جم مسکہ تو ہر گڑا ء برباد کریکہ۔ انسان دافطرت نا دوتیان لاچار و بے بس اسک۔

فطرت انسان آزر اسک، ولے واہم اونا سوج و دماغ اوڑتون اوار اسک ہر ا فطرت ء پہہ منگ نا ہر دم کوشست ٹی لگوک اسک۔ ہر اتم انسان فطرت نا مقابلہ ء کنگ یا ادائی اوار منگ نا بارواٹ سوچاکہ، یا تینا جہان ء تینٹ جوڑ کنگ نا سوچا، تو ہموکان بود پیرشت (تہذیب) نا بند او تخنگا۔

تمدن:

تمدن ناہم تہذیب آنبار پک سفت نس متنے ہر اسٹ دادے تینا وڑاٹ بیان کیک، لوز تمدن مدن آن جوڑ مسونے، مدن نامعنی شہر آباد کنگ، ہنکینی منگ یاراج ٹی رہینگ ناء۔ مدن آن لوز مدینہ جوڑ مسونے ہرانا معنی ”شہر“ ناء (10)، داڑان داسما تما کہ تمدن ملک کسے ناراجداری نا وڑو ڈول ء پاننگ ہر ادے، انگریزی ٹی Social state یا Civilization پاننگ۔ باز آک تہذیب و تمدن ء ہم معنی سرپند مریرہ یا باز آتا د خیال ء تہذیب نا بنا ء تمدن آن مسونے۔ حقیقت اٹ دن افک اٹیکہ تمدن نا جند، تہذیب نا اسہ بشخ کسے۔ تمدن ء تہذیب نا آدینک ہم پاننگ کنگ کینہ یا تمدن تہذیب نا اسہ شون تر و دروشم نس منگ کیک ولے تینٹ تہذیب منگ کپک۔ داہیت مونی بریک کہ تمدن آن قوم کسے نا ملک کسے نا زندتہ یفنگ نا وڑو ڈول آک

معلوم مریرہ کہ اوامروار اوڑ ناماڑی جوڑ کرینو، یا اوفا باغ و فصل آتاوڑ وڈول آک انت ءداکل ناپٹ و پول و خواننگ تمدن ٹی متنگ کیک۔

دودر بیدہ :

ثقافت ہراڑکن براہوئی ٹی دودور بیدہ ہم پانتنگ دانا ہم اسہ و پک سفت نس اف۔ کلچر انگریزی زبان نالوز کسے ہرانا معنی لنگار کنگ، سھانگ، یا ڈغار کسے خلکن کنگ کن لنگار کنگ کھدشاغنگ، ڈغار ناخازگ آتے خلنگ و دیرتنگ (11)۔ ناء۔ کلچر نا اصطلاح ہموکل گڑا تیکن پانتنگ ہرافک ولشت یا نشوونما کیرہ۔ کلچر جرمنی لوز "Kult" آن پیشن مسونے، ہرانا مفہوم، کشت کشکار آن بیدس، ذہنی تربیت و مذہبی یقین (12) نا ہم ارے۔

دود (ثقافت) بجازی معنی ٹی ذہنی نشوونما علم و خواننگ و ایمان کن استعمال مریک و لے ایلو کنڈان دا، رومانیت ناپارہ غا ہم اشارہ کیک، ثقافت یا کلچر ٹی اسہ پارغان انسان نا مچا تہذیب او ارے تو ایلو پارہ غان، روحانی تہذیب او ار مریک یعنی بیرہ کنگ بینگ، رہینگ و سہولت و ہمن و بر، کلچر پانتنگسہ بلکہ مذہب کا نو دا خلاق فلسفہ، ادب او حکومت ہم ثقافت نا شیخ آ کو (13)۔ ہندا خاطر ان کلچر تمدن نا مقابلہ ٹی، تہذیب آن زیات خوک مریک۔ تہذیب و ثقافت اسہ ایلو آن بھاز خوک خنگر رہ، اگہ داپاننگ ء تہذیب درخت کسے تو ثقافت او نا شمپ یا لڑ آ کو۔ تہذیب ٹی ننا زندگی نا پیشن نا دنیا ظاہر مریک ہندن ننا تہہ نا احساس و فکر آتے ثقافت پاش کیک۔ اگہ تہذیب ختم مریک تو ثقافت او دے دوارہ زندہ کیک۔

کمک و دوسکی نادود آک

ناراج ٹی رشتہ، عزیز و قریبی، تین پہ تینی آن بیدس کئی ہنداوڑ نادود آک اریر ہرا فک، مدت و کمک، اسہ ایلو نا خیال داری، اسہ ایلو نا وخت آتیا مدت کنگ کن استعمال مریرہ۔ ہرا فتنے براہوئی زبان و خلکت ٹی دور آتا پنٹ درست کیرہ۔ وداوڑ نا چندی دود آک ہر ساعت آتیا خنگرہ۔ بلوچ راج ٹی، کمک و دوسکی نادود آتا جاج ء ہلنگ آن مست داہروئی مریک کہ دودانت نئے؟ دا امر جوڑ مریرہ؟

ڈاکٹر روتھ بینی ڈاکٹ نابابت، مچا دنیا ٹی دود آک تینا تینا بشخ آتون اواراوار اسہ ہند نو عمل سے نا مجموعہ ناپن ء ہر اسہ تینا (یکہ) ء بندغ نئے نا افعال آتا مجموعہ غان باز زیات و حیرت انگیز ء۔ خواہ ہمو بندغ ناپینا چند نا افعال آک افس کہ جتا ء عجیب مریر (14)۔

دود آک ہر وخت و دی مفسہ بلکہ دافتنے جوڑ منگ ٹی کئی وخت آک لگانو، دافتیا دا خس عمل و دز آمد کننگا کہ دافتیان بیدس، زندنا چس، تو و بش، راج و راجداری بے مزہ خنگرہ۔ ہندا دود آتازی آ، ثقافت آک چاہنگرہ، روایت آک سمہنگرہ، قوم آتا پہچان مریک۔ دادود آک قوم نئے نامیرات پاننگرہ انتیکہ دافک تینا جوڑ منگ نادے آن تا اینو اسکان سینہ بہ سینہ برسہ کرینو، دافتا عام استعمال دافتنے زندگی کن ضروری و لازمی کرینے دنتو دود آتیا بیدس، زندگی گدرینگ کنگ مریک و لے اسہ مہذب ء قوم نئے ناپینا جتا ء ثقافت کس مریک و دافتا نادرشانی جتا ازگا دروشم آتینی مریک ہرا فتنی دود آک، ہم اوار ء۔

ناراج ٹی ہم ہر ساعت ء وخت کن جتا جتا دود آک اریر ہرا فتنیا پابندی ہراسٹ ناحق ء دافک نازندو بود بیرشت ناپہچان پاننگرہ دنتو سد آک، جتاوڑ نادود آک اریر و لے داڑے ہمو دود آتا جاج ء ہلوئی مریک ہرا فک مدت و کمک یا دوسکی کن استعمال مریرہ۔ داوڑ نادود آتے نفسیاتی وڑ و موقع نا حوالہ اٹ، مسہ ہندا تقسیم کینے تا نکہ دافتنے سمہنگ ٹی آسانی مرے۔

1- خوشی نادود آک:

داہمودود آکو ہر افک خوشی وشاد کامی ناکلہو ۽ ایتروہ یا اظہار کیرہ۔ دادود آتین اسٹ کس بجار ۽۔

1.i- بجار:

داہمودود ۽ ہراڑان روپہ راست اسہ خاہوت یا بندغ نئے کمکی دو بریک۔ ننا راج ٹی ہرا تم کس کس برام ناخوچ آتے پورو کنگ کپک گڑاودا خوچ آتا پوروی کن تینا عزیز و قریب سیال او دوست آتین مال وزرنا شکل ٹی ہرا امداد و کمک ۽ ہلیک ہمودود، بجار پانتنگ۔ و ہمو گڑا پیسہ یا مال ہرا بجار ٹی تننگ ”بجاری“ ناپنٹ چانتنگ۔ بجاری ٹی، پیسہ غان بیدس ہیٹ، میٹل، خراس، غلہ، ہم تننگ تانکہ ہمو خاہوت ہرا نارا ٹی برام مننگ ۽ اونا دوسبک مرے۔ بجاری اسہ وڑ نئے ناوام کس مریک اٹیکہ اگہ کس کس بجار ہلیک تو اود بے وختس تروئی ہم مریک یا کس کس بجاری ایتک تو اودا امیت آ ایتک کہ وختس کنے ہم بجاری ہلوئی مریک۔ دادود ناودی مننگ ٹی ننا راج ناہمو غریبی ڈھکو کے کہ او اخص غریبی و بے پیسی ۽ کہ کس کس تینا خوشی تے سہی وڑاٹ بیان کنگ کپک گڑا ہندن انکا وخت آ، بجار، بجاری نا سوب آن ہمو بندغ یا ارا نا خوشیک پدی بریرہ۔

بجار ناپنٹ ہرا فلسفہ نظر بریک اوٹی اول تو اسہ ایلو نا ہروڑاٹ کمک کنگ ۽، ایلو دا کہ ہمو راجی آجوزہ ہراڑکن اسٹی او یکوئی نامنگ چٹ الی مریک دادے سوگو کنگ نا گچین آوڑ، بجار، بجاری نادود آکو دا کان بیدس، برام نا وخت آگڑا اس پین دود آک ہم اریر ہر افک خوشی و تین پہ تینی ناکمک نا درشانی ۽ کیرہ ونگہ۔

1.ii- سرگشت:

سرگشت ہم بجار نا وڑ نئے داہم پدی تنگ نادود نئے بیرہ دا قیٹی وافرک ۽ کہ بجار برام نا تیاری یا برام آن مست ہلنگ۔ و لے سرگشت برام نادے آ کنگ ایلو وافرک ۽ کہ بجاری پیسہ غان بیدس، ہیٹ، سہدار، غلہ ہم تنگ مریک و لے سرگشت بیرہ پیسہ نامریک۔

1.iii- گھور:

گھور ہم برام نادود آتیاں اسٹس ارے گھور و سرگشت ٹی دافرق ء کہ گھور، ہمووخت آمریک دا قابل واپسی ء دودس افک دنکہ سرگشت ء، ہندن دا ہم، برام نادے آمریک - گھور، سرگشت و بجانا مقصد، ہمو خاہوت تو کمکی واسٹی نادرشانی ء ہرائی برام نس منگ ء۔ برام یا شاد کامی ناساعت آتیٹی دود آتارداٹ "نینا سوڈلر" تینا نوشت سیٹی دن درشان کیک،

"The Shalvar is the largest unit within which women are customarily exchanged in marriage and the name (it "trousers") symbolizes both the lineage principle (we are related as two legs of the same Trousers) and a woman's most intimate garment (a woman of virtue is described as having a light trouser cord " Goods and services are traditionally exchanged between members of the same shalvar, in former times, a man who suddenly lost his flock through raiding or disease would receive replacement animals from the members of his shalvar . members of the same shalvar are expected to give contributions of animals or money on occasions such as marriage, birth engagement (bijar) of contributions toward family expenditures) and when there is a death in a family (Purs, or condolence contributions) the shalvar traditionally provided mutual aid and support of kind that could not easily be praided by tha ' aziz " owing to its small size(15).

بڑز کونوشت ٹی "نینا سوڈلر" بلوچ کباکلی نظام ناہمو بنجائی بوبلک (اکائی) پاننگک دانا درشانی ء کرینے کہ، "شلوار" بلوچ راج ٹی ہمو کڑو ء ہرا، کیوئی، ایلیسی، اتحاد سیوت ناسوب جوڑ مریک۔ دنکہ شلوار ناہر تو ما

پاچا غا تیبی ارانا نگ ڈھکنگرہ اسل ہنداوڑ ”شلوار“ ہم ہمو بوبک یا اکائی ۽ ہرا اسہ نسل سیٹی یا قوم نیٹی ہمو رشتہ
 غاتے سوگو کنگ یک ہرا فک ہمو قوم کبیلہ نسل یا اتحاد نا پہچان مریرہ۔ ولے نینا سوڈ لرتینا بڑز کو نوشت ٹی بلوچ
 راج ٹی کمک و دوسھی نا ہمو دودر بیدہ غاک ہرا فک گلوبالی، شاد کامی یا ڈکھیائی، گھرتی نا وخت آتیٹی ادا کنگرہ
 دافتے درشانی ۽ یا اطلاق ۽ او ہمو ٹولی، کہول یا کبیلہ نا بند غا تانیا م ٹی الہسی پانک ہرا فک اسہ شلوار، یا نسل آن
 مریر او ہندا حوالہ اٹ برام نا وخت آ مروکا دودنک، بجار یا مرک و ماتن نا وخت آ ”پڑس“ نا ادا نیگی ۽ بیرہ ہمو
 شلوار نا بند غا تیا لازمی قرار ایتک، ولے ننا راج، راجداری، سیال و سیال داری نا پلو داخس گونڈ یا چنگ ا فک دانا
 ہد ہویل آک اسل گشادہ مریر، ہرا تم بلوچ راج ٹی شاد کامی و گلوبالی یا ڈکھیائی و غم نا اسہ ساعت کس یا ”پڑس“
 ہلنگ یا تنگ نا ہرا عمل مریک دانی تینا خوک ناسیال یا شلوار آن خوک آ بند غا تیان بیدس سنگت آک، یا مرکو
 رشتہ غاک ہم او ار مریرہ، بجار یا پڑس ۽ شلوار آن بیدس بدر یا پین تا کفہ و کبیلہ نا بند غاک ہم ادا کیرہ انیکہ ”بجار
 “ قابل واپسی ۽ دودسے اینواخس کہ کس بجار ہلیک پگہ ہنداخس اودے تروئی ہم مریک۔ دنو بجار یا ہنداوڑ نا
 ایلو دود آک ۽ دا کل اسٹ ایلو نا کمک نارٹی بریرہ ولے دافقا مقصد، یا گرج ہرا د عمل یا دود آتے ادا کنگ کن
 بندغ آتے آہری یک ادا اتحاد، اسٹی، ایلمی، کیوئی نا ہمو جوزہ ۽۔ ہراڑ کن اینو پگہ ہر چکا بھلا، طاقتور یا نزور آ
 قوم آک نت و دو خلنگ ۽۔

ولے ننے دادود آک دافقا حقیقت، دافقا بن پد (پس منظر) گیرسے آن میرات نادر و شم اٹ دو بسنے
 ہرا بیدس رکاوٹ و پریشانی آن سدا سال آتیاں ادا مرسہ بنگ ۽۔ دنکہ برام نا دود ٹی بجار، سرگشت، گھورنا زکر
 مس ہندن دا کان بیدس ہم گڑاس پین برام نا ساعت آتیٹی چکو چکو دودر بیدہ غاک ہم بریرہ ہرا فقا ادا کنگ
 ننا راج ٹی باز ضروری خیال کنگرہ۔ ہندن دادود آک جتا خلق آتیٹی، مچہ ۽ باز جتا مریرہ دنکہ باز آخلق آک
 خاص کر پہوالی آزند ٹی یا خلق آتیٹی ہرا تم برام کس مریک تو اوڑے ایلو بھلا بھلا دود آتیاں بیدس گڑا چکو دود ہم
 ارے۔

برام نادے تیٹی، گڑاس، بندغاتا منہ ٹولی جوڑ کیرہ اسہ ٹولی کس ”دیری“ پاننگک ہرانا کاریم ”دیر“ مچ کنگ ناء انتیکہ خلق آتیٹی دیرنا کبوتی اسہ بھلو ویل سے گڑا ہر اتم برام کس مریک تو برام آن منہ دے مست دیری آٹولی خلق آن دیرکن وادانی یعنی خواہ، دلو، پپ یا پین گڑا مچ کیک ہرانیٹی دیر مچ کنگک ء گڑا مچ آتا مکک اٹ باز مر آن دا کل گڑا تے دیر آن پھر کنگک تانکہ برام نادے تیٹی دیرنا ویل مف، ہندن خلق آتیٹی دیری آٹولی آن بیدس منہ بندغ نا اسہ پین ٹولی کس جوڑ کنگک ہر ”پاٹ“ مچ کیک گڑا داتولی مچ آتے ہر فک مش ماس یا میدان تیان پاٹ خلیک بریک تانکہ برام نادے تیٹی پاٹ ناچو ویل کس ودی مف۔

دیری یا پانی آٹولی، بیرہ پہوالی یا خلقی بندغاتیٹی حنگک ہر اتم شارنا کنڈا برینہ تو داڑے، ٹیوب ویل یا گیس و بجلی نامنگک ناسوب آن دادود آک ادا کنگکسہ۔ داکان بیدس، سرگشت و گھور خلق آتون اوارا و ارشاری آ مخلوق ہم دافنے داسکان گیرام دتنے۔ و ہر کبیلہ ٹی گھور یا سرگشت ناتینا تینا وڑک مریک۔

باز آہنداتیئا، دول خلوقا لوڑی آن گھورنا کاریم ء بلیرہ تو باز آ جاگہ غاتیٹی بادشاہ نا کنڈان اسہ بندغ کس گھورنا کاریم ء کیک، گھور پیسہ نادر و شم اٹ تینا است نا گلوبالی و خوشی تا درشانی ناپن ء یا بادشاہ تو عقیدت یا مہرنا درشانی ء گیشتری بادشاہ ء مچ بیریفنگ آن پد گھور کنگک ہرائی اونا راولاک یا خد کو قریباک (نیازی زینہ) اوار مریرہ دافک د عمل ء ادا کیرہ ہندن اگہ اسہ بندغ سے نا مچ چتا مریرہ تو ہر چنانا پین اٹ جتا جتا گھور کنگک مچ بیریفنگ آن پداگہ بادشاہ ء برامی ناراعادیر، تو ہموڑے، ہم گھور کنگک اک۔ گھور قابل واپسی ء عمل کس ا فک نہ دافنے نوشتہ کنگک مریک گھورنا منہ مخصوص ء لوزیا جملہ مریرہ ہرا، گھور کروکانا باء آن ادا مریرہ۔

مستونگ ٹی بدوزئی کبیلہ نا گھور کنگک ناوڑ داوڑ ء اگہ دہ روپی کس کس ناپنٹ گھور کنگک ء تو داوڑ پاننگک

”اللہ اڑے اللہ اڑے، اسلم خان، سدر وپی مزن بدوزئی، شت کہ شہداد“

دن تو داوڑ کولوز آتا جتا معنی و مفہوم کس ا فک و لے دائی ہمو بندغ ناپن اونا کبیلہ، و پیسہ غاتا کچ ء پاننگک کہ فلاں بندغ داخس پیسہ گھور کنگک ء و دالوز آک جتا جتا کبیلہ غاتیٹی جتا مننگ کیرہ جاگہ کس، گھور کن

ویل، ڈھیل، ہم پاننگ۔

2- غمی ناوخت آدود آک

2.i- پُرس:

پُرس، فارسی زبان نا ”پرسیدن“ آن کشنگا نے ہرانا معنی ہر فنگ، ناء، ہنداوڑ دادوڈی، ہم اسہ ایلونا خیریت ۽ ہر فنگ یا اسہ خاہوت کسے نابندغ کس اگہ کزیت کرینے تو اونا عزیز و قریب و سیال آتیاں بیدس، اونا ہمسائیہ و گلی والا ک ہر اتم اونا راغا بریرہ، ہموار اولاک تو لیرہ، اوفتا غم، ڈکھ آتیٹی شریک مریرہ و پیدی یا واپس ہنگ آن مست گڑا پیسہ بٹیرہ، ہمو پیسہ غاک ”پُرس“ پاننگرہ۔ پُرس آن مست ہر عمل مریک او ”اڑز خواہی“ پاننگ۔

2.i.i- اڑز خواہی:

دا ہمو عمل یا دود ۽ ہر اتم ہموار ایا خاہوت ہرانا بندغ کس کزیت کے تو اونا عزیز و قریب سیال و سنگت آتا ہموار اغاننگ، اوفتون تولنگ، حال و احوال کنگ ۽ اڑز خواہی پاننگ۔ داہیت مونی بریک کہ پُرس اڑز خواہی نا اسہ بخش ۽ پُرس ٹی دوسکی، یا مدت و کمک نادرشانی، پیسہ نادر و شم اٹ مریک۔ دا تو قابل واپسی افک و اہم بلوچ راج ٹی، پُرس نادود بھلوزمانہ کسے آن برجاہنگ ۽ دا اسہ ہندو سلسلہ کسے ہر اسل ختم مفک۔ پُرس ٹی دوسکی و کمکی آن بیدس، اتحاد و اتفاق اسہ ایلونا غم و ڈکھ آتیٹی شریک مننگ نادرشانی ہم مریک۔ پُرس ہم ہر اتم اڑز خواہی پاننگ۔

2.i.ii - پڑس نا ضرورت:

امر و کہ دودس مرے، یار و اج نس مرے او نا پڈٹی، اسہ مقصد نس ڈھکوک مریک، ایہن دا گڑا غا غور کنگ ء تو بلوچ ہمو قوم ء ہراٹی اتحاد و اتفاق نا سو گوی کن داخس دود ملیک ہرا فک ایلو قوم نسل آ تیٹی باز کم ملیرہ و بلوچ راج ٹی دن انکا دود آ تا پابندی ہرا سٹ تینا فرض چانگ۔

پڑس ہم بھاز ضروری ء دود نسے، دا نا سوب دامنگ کیک کہ، بلوچ قوم نا اکثریت داخس ہست گارفس ہر کس دونا پور یا غا گزران کیک، ہرا تم کس نا ار اغان بندغ نس کزیت کیک تو اڑز خواہی و ایلو دود آ تا پابندی و روایت آک ہمو ار و الا تازی آ بریرہ ہرا فتا سوب آن یا ہرا فتا روایت ء برقرار تخنک ٹی ہمو خا ہوت یا ار اء منہ وخت کن تینا ہر گڑا، کاریم، پور یا ء الوئی مریک۔ اگہ او بزغ نسے تو تینا کشت و کشار و ڈغا رآ امپک اگہ دکا ندر نسے تو دکان بند مریک تو ہمو دے تیٹی او بچو کاریم نس کپک ہندا خاطر ان، ”پڑس“ نا ضرورت مریک تانکہ مصیبت نا دے تیٹی ہمو خا ہوت ء ہچ گڑا نسے کن پریشانی مف اینو پگہ باز آ جاگہ غا تیٹی اڑز خواہی آن پڑس نا دود ء کشنگا نے یا بھاز آک دا نا خیال داری ء کنگ افس و لے داوڑ جوان لکپک اٹیکہ اسٹ و دا نا باوہ، پیری آ دود آ تیان ء، ایلو دا کہ دالی مدت و کمکی نا عنصر اوارے۔

3- مصیب و چھٹی نا وخت آ دود آک

3.i - پھوڑی:

پھوڑی ہم ہمو دود آ تیان اسٹ ء ہرا نا مقصد مصیبت و چھٹی نا وخت آ تیا گواچی مرو کا خا ہوت یا بندغ تون مدت و کمکی کنگ ء، پھوڑی ہرا ڈکن اردوٹی ”چندہ“ ہم پانگ مریک و لے چندہ او پھوڑی ٹی بھلو فرق نس ارے۔ ہڑ تو تا پداٹ اسہ مقصد نس مریک و لے پیسہ نا کچ ٹی فرق مریک۔ چندہ ٹی پیسہ مقرر مفک کہ اخس کس نا است کشے ہمو خس چندہ تنگ مریک۔ و لے پھوڑی نا پیسہ غاک مقرر مریرہ۔

3.i.i - پھوڑی تنگ ناوڑ وڈول:

پھوڑی ہلنگ یا تنگ یا دارسم آہمو وخت آ عمل کنتنگ ہر اتم خاہوت نئے آیا بندغ نئے آ جنگ و جھیرہ یا کس ء کسنگ ناسوب آن خون ٹی اوڑا چھٹی یا تاوان بٹنگ تو ہمو پیسہ غاتے خلاس کنگ کن پھوڑی کنتنگ۔ پھوڑی نار اوڑ مریرہ، اسٹ کس قومی تو ایلوتا کفہ یا شلووار نار دات مریک قومی یا کبیلہ سطح غا پھوڑی ناباز کم مثال آک ملیرہ۔ البتہ تا کفہ یا شلووار نابابت دادود بازار نج ء استعمال مریک۔

3.i.ii تا کفہ یا شلووار نابابت پھوڑی:

ہر اتم اسہ کبیلہ یا اتحادیہ نئے ناسہ خاہوت نئے آ جنگ یا خون یا پین سوب نئے آن چھٹی تمک یا تاوان تخنگ گڑا ہمو تاوان ناپیسہ غاک داخس مریرہ کہ ہمو خاہوت تینا او فتنے ادا کنگ کپک یا اوڑتون داخس پیسہ مفک گڑا او تینا تا کفہ ناکری ناکمک اٹ ہمو پیسہ غاتے ادا کنگ کن پھوڑی کنگ ناخواست کیک، گڑا ہمو تا کفہ ٹی اخس کہ خاہوت مریرہ و چھٹی یا تاوان ناپیسہ غاتے ہندا خاہوت آتے آ اوڑ تقسیم کنتنگ کہ کل بریر پیسہ ایتر ہراڑان ہمو چھٹی ناپیسہ غاک پور و مریر۔

اگہ تا کفہ ٹی سد خاہوت ء تو چھٹی یا تاوان ناپیسہ غاک لکھ روپی ء تو، ہر خاہوت آ، اسہ ہزار کس پوڑی بٹنگ۔ گڑا ہمو خاہوت ء لازمی پھوڑی ناپیسہ غاتے تروئی مریک۔ پھوڑی قابل واپسی مفک۔

بھاز آ وخت پھوڑی، خاہوت ٹی ہر بندغ نازی آہم مریک ولے گیشتری خاہوت نازی آ پھوڑی تننگ و ہلنگ۔ دانا مقصد مصیبت نا وخت آ اسہ ایلو ء مک تنگ ء ہر اسہ کچین ء عمل نئے۔ بلوچ قوم و راج ٹی دادود، وخت زمانہ نئے آن بنگ ء۔ داکان بیدس بھاز آ کبیلہ غاتیٹی پھوڑی نادود اوڑ ہم ملیک کہ ہر وخت ہر توٹی، ہر خاہوت آ گڑا اس پیسہ مقرر کیرہ۔ ہر اتمے او تے تروئی مریک دانا مقصد دادے کہ خدا کپ اگہ ہمو کبیلہ یا تا کفہ غا اسہ ہندو نو مصیبت کس بریک گڑا تینا پھوڑی تیان ہمو کاریم تے کیرہ۔ یا کس بیروزگار ء گڑا پھوڑی ناپیسہ غا تیان گڑا اس اودے تننگ تا نکہ ہمو بندغ تینکن روزگار کس کے پدان اودے پھوڑی ناپیسہ غاتے مدان مدان آ پدی تروئی تمک۔ ہر اٹک ہمو تا کفہ یا کبیلہ نامشتر کہ میرات پاننگرہ۔

4- ہشر:

ہشر ہم ہمودود آتیاں اسٹ سے ہرائی دوسکی وکمکی نظر بریک دنتو ”حشر“ عربی نالوز سے ہرانا معنی ”
اسہ ہند سے آچی کنگ“ ناء و لے براہوئی ٹی ہرادے ”ہشر“ پاننگ دائی ہم بازی یا مچھی ناتا ٹرس ارے۔
ہشر ہموکاریم یا عمل ء پاننگ ہراتم اسہ ہند نو کاریم نس ہراسہ بندغ اٹ مننگ مف گڑا ہموکاریم ء ختم کنگ کن
ایلو بندغ آتا کمک و مدت نا ضرورت بریک، اگہ گڑا اس ہموکاریم ء ختم کنگ کن بسر کاریم کریر تو او فتا ہندا عمل
ہشر پاننگ۔ ننادود آتیٹی ہشر گیشتری خوشی و شاد کامی نا وخت آتیا ہموکاریم تا ختم کنگ کن مسونے ہرافک
برام ناتیاری ء مونی درینو مثال کہ اسہ ارا سیٹی برام نس مننگ ء تو برامی کن لیپ نس موغنگ لازمی مریک گڑا ہمو
برامی یا ارا والاتا عزیز و قریب آک تینٹ بریرہ یا اوفتے پاننگ کہ فلاں دے آلیپ نا موغنگ کن ہشر ء گڑا مچا
”ہشر یک“ اسہ دے ٹی ہموکاریم ء کیرہ۔ تانکہ برام نا ایلو کاریم تیٹی مشکل و دی مف۔

5- بیگار:

بیگار ٹی ہم کمی و دوسکی نا عنصر خننگ البتہ بیگار و ہشر ٹی چکو فرق نس ارے ہڑتو ما تا عمل آک اسہ وڑو
البتہ، ہشر خوشی نا وخت آخا ہوت سے نا کاریم تے آسان کنگ کن کنگ، ہندن بیگار ہر ساعت و وخت آتیٹی
مننگ یک و لے، بیگار کن، بندغاتے خواست کروئی مریک کہ فلاں دے آ، لیوس کنگ اٹ تو کثون بیگار کبو۔
و لے ہشر ٹی دا خواست مفک ہشر یک تینٹ داسوچ کیرہ بریرہ۔ ہشر ٹی رضا کارانہ وڑس ارے و لے بیگار ٹی
خواست کنگ۔ بیگار مرے یا ہشر ہڑتو ما تیٹی، دوسکی و مدتی خننگ و دافک اسہ مہذب ء راج سے کن المی ء
۔ ہرافتا عمل در آمد آن، اتفاق مہر و مابت و دی مریک۔

کھٹیا:

بلوچ راج یا قوم تینے ٹی ہزار آ خوبی تخک دانا، زبان و بیان، توٹل و بش، راج راجداری، کشت و کشار، تس، کارو کاریم ٹی اسے گچینو وڑسے ہرا فک بلوچ قوم ۽ بود بیرشتی جوڑکننگ کن بس ۽ ہندن، اسے نسل سے نا اسے قوم سے نایا اسے راج سے نا پہچان اونا ثقافت دود رسم، رواج آک مریرہ۔ ہرا کئی سال آتیاں اوڑتوں تفوک اریر۔ ننا ثقافت داخس شابیت ۽ کہ دانا ہویل آتے سرکننگ آسان افک داقتیاں بیرہ ہمودود رواج آتا جاج ہلنگ ہرا قیٹی، اتفاق و اتحاد واسٹی ناسخ ملیک۔ وخت نا ضرورت ہم ہندا دے کہ تینے ٹی اتحاد پیدا کروئی ۽ گڑا داہمو وخت منگ کیک ہرا تم ن تینا، خوشی و شاد کامی، مرک و ماتن ہر ساعت آتے، اسے ایلوتون مدت و کمک اٹ تیر کین، ہندن بلوچ قوم ٹی، چنانا ودی منگ آن ہلیس تا کہنگ اسکان ہر موقع غا دود رسم آتون واسے تمک اوقتیاں گڑا اس ہندو دود مریرہ ہرا فک اسے ایلونا دوسکی و کمکی ۽ درشان کیرہ دھنکے بجار، پھوڑی، پڑس، ہشر و پین پین دا کل نا مقصد اسے قوم سے نا متحد منگ ٹی ملیک۔ ہندا سوب ۽ کہ بلوچ قوم و نسل دینا نا مہذب ترین آ قوم آتیٹی شمار مریک انٹیکہ دا تینا منفرد آ دود رسم آتا سوب آن ایلو قوم و نسل آتیاں جتا نو یکل ۽۔

نن گیشتری دا بنہ کہ دنیا ٹی اسے جنگ نس بر جاع ہرا دے تہذیب آتا جنگ پانتلگ وخت تو اوار اوار سوچ فکر، نظریہ غاک بدل مرسہ کننگ ۽ ہر عمل نایا گڑا نا متکنا درو شم ٹی تغیر و تبدل بنگ ۽ ہندن ہتھیار، اسلحہ ہرا فک جنگ نا ڈھیت (علامت) پاننگرہ اینودا فک دامیدان آ باز کم کپفنگرہ بلکہ دا فجا جا گہ غا، اسے ہندو جنگ سے نا تیاری ۽ ہرائی، نو یکل آ بندغ آن ہلیس تا راج اسکان، خاہوت آن تا خلق اسکان، ارا نا نپا د آن تا ڈیہہ اسکان دانا ہوا ڈکل ۽ جلی موٹی کرینے۔ اینومیڈیا نا دور باری ۽ وہمو قوم آک دے پدے طاقتور و پندور منگ ۽ ہرا فتون میڈیا نا واد نیک و سہولت آک ساڑی اریر۔

اینومیڈیا نا جنگ یا تہذیب آتا یلغار و جلوہو آن کس اس گشادہ و پرا فک بلکہ چارمہ کنڈان، تہذیب آتا

گرڈگیس ناہدو ہویل چنک مرسہ ہنگ ء۔ داسوچ ونظریہ نامقصد داوڑاٹ درشان منگ کیک کہ اگہ کس ء اونا دودر بیدہ، رسم ورواج، یا بود بیرشتی حوالہ اٹ نزور کنزگا تو اوٹی مدام جت پت کننگ، سوگوی ناخیال یا میدان جنگ ٹی جک سلنگ باز مشکل مریک۔ اینودنیا نابندغا تا سوچ و فکر ء ہلی نالغام آنبار تو ننگ ناکوشٹ ٹی میڈیا نا کرڈو کمک ہنگ انگ ء۔ اینوبلوچستان نا پھوال، گشادہ ء خلق آتیی بندغ تون اگہ وادانی وسلوہت ارے تو اوتینا ارائی تولوک تولوک ٹی وی نامت اٹ دنیا نا کنج کنج اٹی مروکا حالت آتیاں بلد منگ کیک۔ اونا چاہنداری نا سوچ درونا کنج افک بلکہ داسوچ فکر یا نظریہ دروآن ہزاروڑ گیشتر مسونے او میڈیا نا سوب آن مختلف بود بیرشت و دود آتے خنگ آن گڈ بے چھٹی سے ناپارہ غاگام خلنگ ء ہرادے اگہ اینو تورنگ پک تو دا پگہ اسہ بھلو و بیل سے ناپدگام مروء۔

داڑے داسوچ ودی مریک کہ دن انکا گام کنج آتے امر ہراوڑاٹ تورنگ منگ کیک؟ یقیناً اگہ سوچ نا ورندی دوس تون سر سہمی ناپارہ غاگام ہرفون۔ تہذیب آتا تصادم یا جلو ء ہمووڑاٹ تورنگ کننگ کینہ ہرا تم علمی، ادبی، ثقافتی، سیاسی، قومی حوالہ اٹ تینا دودر بیدہ، بود بیرشت، رسم ورواج آتارکھ و چھیٹ ناپارہ غاگام کنج ہرفن۔ دارداٹ ہر بانغ ناخواہ او بنائی تعلیم مرے یا گڈ یکوتینا ثقافت دودر بیدہ غاتے نوشت و خوان نا دروشم اٹ ہنگ ء دافتا اہمیت کد کاٹ ء لس خلکت آتسکان رسینگ انگ ناکوشٹ کننگے۔ دافتا رکھ و چھیٹ نا بارواٹ پام کننگ ء، میڈیا، اخبار و رسائل ہر بانغ آدفا تالان کننگ کننت و دو خلنگ ء انتیکہ علم و ہنر آن بیدس، دنیا نا قوم آتا، نسل یا پیڑی تا درستی راستی کرفنگ ٹی اوفتا دودر بیدہ غاک، توٹ و بش، سیال و سیال داری، راج و راجداری، مسکوزند (تاریخ)، گونڈانگا لوز آتیی دا کہ زندنا ہریشخ ء مونی ہنگ ٹی دود آتا کمک مریک دافک قوم و نسل سے نا آدینک پاننگرہ۔

اینوباز آ بندغاک دابارواٹ سوچرہ کہ ثقافت قوم آتیکن المی افک بلکہ داٹی بدلی نا گنجائش مریک ولے دن انکا سوچ آتا ورندی اسل آسان ء کہ شعوری وڑاٹ دا گڑانا کس ادراک ء کپک کہ دود آک زند کن اخس

المی مریرہ۔ بندغاتے سما فک و لے او بے سدی یا لاشعوری و ڈاٹ دا گڑا تیا عمل کیرہ۔ داہمو گڑا کو ہر اتم چنائس ودی مریک تو پیری نا عمر اسکان او نا تو ٹل و بش و ہل تس داوڑا زگا گڑا تون مریک اگہ او است خوانی کیک تو واہم او فتنے داود آتا عمل کروئی تمک۔ دا فک انسان نا درنا پھڑی پھڑی ٹی ہندن اوڑدہ مسونو ہر اتمے گیرام کنگ باز مشکل ء، دو د ثقافت یا ر بیدہ غاتا انسان تون سیالی کدرتی ء۔ دا ہڑ تو ماتے اسہ ایلو آن جتا کنگ انسان نا بقاء او نا غیرت ننگ کن خلیس نا سوب مریرہ۔

داہم منگ کیک دنیا ٹی باز آ بند غاک دونو ہم ملیرہ ہر ا فک شعوری و ڈاٹ تینے دا گڑا تیان مر کیرہ و لے او فتا انجام جوان مفک او فک بیدس دو د آ تیان سختی سوری تا گواچی مریرہ۔ و داہمو بند غا کو ہر ا فک آ جونی ٹی ذہنی غلام یا قبلی تہذیب نا عنصر آ تیان گواچی مریرہ۔ بلوچ ہر اسہ کبا نلی نظام سے نا دا پار پپا ر پھل ول خلکنے او نا زندنا ہر ساعت ہر پار دو در بیدہ غاتیٹی شردوک ارے اگہ چنائس ودی مریک تو او نا او لیکو دے آن ہلیس تا سہ کھندن اسکان یا ہر اتم او نا تن شودی مریک او او دے جہہ ء جا گہ کنگ آن گڈ اوڑ کن کونٹ شاغنگک ہراڑان گڈ پڑس نا عمل یا خیرات اسکان دانیام ٹی اخس کہ عمل شعوری یا لاشعوری و ڈاٹ انسان آن در شان مریرہ دا کل دو در بیدہ پانتلگرہ ہر ا فتا دا کنگ آن بود بیرشت ودی مریک ہر اسہ قوم سے نا، نسل سے نا پچار و پچان مریرہ نن تینا پیرہ و بن پیرہ غاتا روایت، آزموندہ غاتا اخس کہ فخر کین واہم کم ء ہر ا فک اگہ حیات اسر تو نیک نامی و بہادری اٹ زندتد یفر اگہ دنیا ء یلہ کریر تو او فتا ہمو آ زموندہ ء عمل آک ننے میرات ٹی رینگار ہر ا فتا رکھ و چیٹ، سوگوی کل نا قومی کارائی ء۔ بلوچ راج ٹی کمک و دو سکی نا دو د آ تیا پٹ پول کنگ نا مقصد ہم ہندا س کہ غیر بلوچ آک ہم نا دا گچین آ دو د آ تیان واقف مریرو دا فتا پیروی کیر یا دا فتنے تینکن وڑک جوڑ کیر،

حوالہ غاک

- 1- میر رحیم دادشاہوانی، مولائی شیدائی، تاریخ قلات، 1945، پ-114
- 2- لیاقت سنی، لوز آتاشونداری، 2005، شون ادبی دیوان پنہ، 82-87
- 3- ڈاکٹر ساجد امجد، اردو شاری پر برصغیر کے تہذیبی اثرات، 1994، غضنفر اکیڈمی کراچی، پ 11
- 4- ڈاکٹر ساجد امجد، ایضا، پ 12
- 5- ڈاکٹر مبارک علی، 'پتھر کا زمانہ' تہذیب کی کہانی، اولیکو بئج 2006، ایکشن ایڈ انٹرنیشنل، پاکستان- پ 27
- 6- انور ہاشمی، 'تہذیب کی کہانی'، 1968، جاوید پریس میکلوڈ روڈ، کراچی، پ 19
- 7- ڈاکٹر ساجد امجد، اردو شاعری پر برصغیر کے تہذیبی اثرات، پ 13
- 8- ڈاکٹر ساجد امجد، ایضا، پ 13-14
- 9- ڈاکٹر ساجد امجد، ایضا، پ 14
- 10- محمد ارشد بھٹی، 'مطالعہ تہذیب اسلامی' اصباح الادب، چوک اردو بازار لاہور، بارہ دوئم 1969، پ 25
- 11- غلام جیلانی برق، 'ہماری عظیم تہذیب' شیخ غلام علی اینڈ سنز 1971ء، پ 19
- 12- انسائیکلو پیڈیا آف برٹانیکا جلد پنجم، ولیم نیٹن، لندن، 1965، پ 832
- 13- حسن ریاض، (مترجم) "اسلامی تاریخ کے بعض اہم اور امتیازی پہلو" از امیر حسن صدیقی، 1962، جمعیت الفلاح، صدر کراچی، پ 15
- 14- ڈاکٹر روتھ، بینی ڈکٹ، "قدیم تہذیب اور جدید انسان" 2003، اردو بازار، لاہور، پ 10